

ELECCIONS “PRIMARIES” EN LES ELECCIONS MUNICIPALS

JOAN BOTELLA

Universitat Autònoma de Barcelona

RECEIVED: SEPTEMBER 14 2012

RESUM

El text reflexiona sobre els processos d'eleccions primàries. El text fa una catalogació de diferents tipus de primàries i, posteriorment fa una valoració sobre l'impacte que poden tenir aquest tipus de processos en la ciutadania. Es a dir, el text reflexiona sobre els imaginaris i les percepcions que pot generar un determinat tipus de primàries.

Paraules clau: eleccions primàries, ciutadania, governs locals, participació, democràcia

ABSTRACT

The article deals with the primary elections processes. The author classifies different primary processes following considerations about their impact on citizens. It means that the author makes a reflection about imaginaries and perceptions of citizens caused by the different primary processes.

Key words: primary elections, citizens, local government, participation, democracy

RESUMEN

El texto reflexiona sobre los procesos de elecciones primarias. El texto hace una catalogación de diferentes tipos de elecciones primarias y, posteriormente hace una valoración sobre el impacto que pueden tener este tipo de procesos en la ciudadanía. Es decir, el texto reflexiona sobre los imaginarios y las percepciones que puede generar un determinado tipo de primarias.

Palabras clave: elecciones primarias, ciudadanía, gobiernos locales, participación, democracia

Encara que estem lluny de poder parlar d'un fet generalitzat, s'està difonent de manera creixent la convocatòria d'eleccions "primàries" per formar candidatures en les eleccions municipals. I pot ser interessant parar-hi atenció, ja que són el precedent més oportú per a la introducció de les primàries en altres àmbits.

No tenim un observatori que reculli, de manera sistemàtica i centralizada, observacions sobre aquest tipus de processos, de manera que el que es dirà a continuació es basa tant en l'experiència directa d'haver participat en alguns processos d'aquest tipus, com en el seguiment, més o menys llunyà, d'altres.

La primera qüestió a anotar és que el sentit de l'expressió "elecció primària" està molt deformat al nostre país i se li vol fer dir coses molt diferents. Aquestes variacions concerneixen tant a *quin és el cos electoral* que es convoca a participar en aquesta votació (de vegades, es parla de *selectorat*, encara que l'expressió sigui horrible) com *què és el que es vota*.

Pel que fa al *selectorat*, hem vist:

- eleccions primàries on podien participar tots els residents del municipi (respectant la majoria d'edat dels 18 anys o, de vegades, baixant als 16).
- eleccions primàries on podien participar tots els simpatitzants de la candidatura en qüestió, definint-se com a tals els que haguessin participat en algunes reunions prèvies, s'haguessin inscrit en alguna pàgina web, o procediment similar.
- primàries on podien participar els "simpatitzants" de la força política en qüestió, no sent massa clar com s'accedeix a tal condició (és normalment la direcció local del partit la que gestiona el cens dels simpatitzants)
- primàries on la participació quedava restringida als membres regulars del partit en qüestió.

I pel que fa a l'*objecte* de l'elecció, hem detectat dos tipus extrems de consultes:

- votacions sobre la persona que havia de ser el cap de llista d'una determinada força política.
- votacions sobre l'ordre en què es situarien la resta dels integrants de la candidatura, un cop ja definit qui havia de ser el número 1 (que, a la seva vegada, podia haver estat designat via eleccions primàries o per altres mecanismes).

Ja s’ha dit moltes vegades que la introducció d’aquests mecanismes en el nostre sistema polític és forçada, per què les peces bàsiques que el defineixen (el sistema electoral i l’estructura interna dels partits) són completament diferents a les que es donen en els països on aquesta institució té més joc: Estats Units i, en els últims temps, França. En el nostre cas,

- Tenim partits orgànicament forts, amb lideratges i programes definits en els congressos.
- L’elaboració central de les candidatures, durant 30 anys, ha impedit que sorgissin lideratges “de base”, independents de les cúpules dels partits.

Aquests dos fenòmens, centralització dels partits i dependència orgànica de les elites de partit, farien “a priori” impossibles mecanismes més oberts de designació dels membres de les candidatures; però en alguns casos aquests han aparegut. Com i per què?

Les primàries, sobre tot si són obertes, són un mecanisme de *difusió i popularització* de candidatures; si un partit ho fa, i els altres no, aquest partit adquireix una visibilitat i una “reputació” que pot rendibilitzar en les futures eleccions (hem vist aquesta situació en casos com Montblanc o Molins de Rei; ho hem vist també en la designació de Pasqual Maragall al front de la llista PSC el 1999). Curt i ras: amb les primàries comença la precampanya.

En altres casos, es plantegen les primàries quan hi han *divisions internes* en el si d’una determinada formació política; es porta la decisió a un col·lectiu més ampli, fora dels murs del partit, per resoldre el dubte que el divideix. La designació del cap de llista socialista a Barcelona 2011 es podia haver fet pels mecanismes tradicionals; però les divisions internes existents van portar a reduir riscos, treient la decisió de la cúpula del partit i portant-la al conjunt dels afiliats. Amb tots els matisos que calgui, la designació de Josep Borrell com a cap de llista de la candidatura del PSOE el 1998 responia també a aquesta lògica.

La tercera hipòtesi (i la menys freqüent) seria la voluntat de *democratitzar*: superar la creixent deslegitimació ciutadana dels mecanismes purament orgànics, interiors als partits, obrint-los a la societat. La resolució del Congrés del PSC de 2012, per exemple, apunta en aquesta direcció.

Quin és el balanç? En primer lloc: són pocs els partits que han dut a terme experiències d’aquestes, i en cap cas s’ha tractat d’una pràctica generalitzada: s’ha limitat a un, o a uns pocs municipis.

Com ho han fet? Tampoc sembla haver-hi pautes generals, ni tant sols en el si de cada partit. IC-V, el partit que ha registrat més experiències d'aquest tipus, les ha protagonitzat de formes i mecanismes molt diversos; el PSC no n'ha protagonitzat gaires en l'àmbit local.

Amb quin resultat? En un primer moment, l'originalitat de la proposta i el seu contrast amb les pràctiques d'altres forces, van ser elements atractius per a la ciutadania, de manera que els primers casos es van veure coronats amb èxit electoral a les subseqüents eleccions (Molins de Rei 2003, Montblanc 1995).

Però aquest impacte sembla haver-se atenuat: en les últimes eleccions municipals, l'única força política que va promoure un nombre significatiu d'eleccions primàries (i i per tant se'n pot parlar amb alguna base numèrica), IC-V, no va tenir resultats millors en els llocs on va recórrer a aquest mecanisme, com Sabadell, Cerdanyola, etc.

Última referència, doncs: si la realització de primàries no esquivia els riscos de manipulació interna dins dels partits ni assegura uns millors resultats, ens trobem confrontats amb el tercer dels factors abans mencionats: les eleccions primàries com a mecanisme de canvi dels canals de presa de decisions dins dels partits polítics. I aquí hi ha el repte més important: veuen els ciutadans la convocatòria d'unes primàries com un sincer reconeixement de la necessitat de canviar i de sortir del cercle tancat dels mecanismes tradicionals?

Si això és així, els ciutadans hi poden respondre positivament. Però si no es tracta d'això, sinó d'una pura disfressa dels mecanismes oligàrquics tradicionals, aleshores la promesa es transformarà en una frustració, que acabarà sent sancionada per l'electorat. Els debats en curs en el PSC poden ser, en els propers mesos, una pista de per on aniran les coses.